

Συνέχεια ἐπὶ τῆς Ἀλώσεως

Λουκάς Νοταρᾶς καὶ Ἀνθενωτικοὶ*

**Κατὰ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν Πάπαν,
ἀλλὰ ὄχι φιλότουρκος**

*τοῦ Παναγιώτου Γ. Νικολόπουλου,
Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος ἐ.τ.*

Εἰς τὸ Τόσον σημαντικὸν ἄρθρον τοῦ κ. Β. Α. Κοκκίνου («Ἐστία» 2.6.2006) παρεισέφρησεν, ὡς μὴ ὤφειλε, μία παρένθετος φράσις, ὄχι μόνον μὴ ἀνταποκρινομένη εἰς τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἄδικος: «Καὶ βέβαια σήμερα οἱ Τοῦρκοι δὲ ἔχουν συμμάχους Νοταρᾶδες καὶ φανατικούς ἀνθενωτικούς κληρικούς».

Ἄλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἔχουν ἔτσι.

Ὁ ἱστορικὸς Δούκας καταγράφει φράσιν, τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Μεγαδοῦξ Λουκάς Νοταρᾶς: «κρειττότερόν ἔστιν εἰδέναί ἐν μέσῃ τῇ Πόλει φακιόλιον βασιλεῦον Τοῦρκων ἢ καλύπτραν Λατινικήν».

Ὅμως ὁ ἴδιος Δούκας καταγράφει τὶς ἄοκνες προσπάθειες τοῦ Νοταρᾶ γιὰ τὴν ἄμυναν τῆς Πόλεως, τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὶς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ὁ Κωνσταντῖνος μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Μεγαδοῦκα Λουκά Νοταρᾶ εἶχε φροντίσει τὴν ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν καὶ εἶχεν ἐξασφαλίσαι ἄρκετὰ ἐφόδια. Οἱ ἀλλεπάλληλες ἐπιθέσεις τοῦ Μωά-

μεθ ἀντιμετωπίζοντο νικηφόρα. Οἱ ζημίες ποῦ προκαλοῦσε τὸ πυροβόλον ἐπεσκευάζοντο τὴν ἀκόλουθη νύκτα κι' ἔτσι οἱ βομβαρδισμοὶ ἔμεναν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Μὲ προσπάθειες μεταλλωρύχων ὁ Μωάμεθ κατάρθωσε νὰ σκάπτη ὑπονόμους, ἀλλὰ μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ, ποῦ κατέφυγε στὶς ὑπηρεσίες τοῦ μηχανικοῦ Γιοχάννες Γκράντ, κατεσκευάζοντο ἀνθυπόνομοι ποῦ ἐξουδετέρωναν τὶς προσπάθειες τοῦ Σουλτάνου νὰ διεισδύσῃ ὑπογείως εἰς τὴν Πόλιν, ἐφ' ὅσον δὲν κατάρθωνε νὰ τὴν κατακτήσῃ ἀπὸ τὰ τείχη.

Ὁ ἴδιος ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς, ἡγούμενος σώματος πεντακοσίων (500) ἀνδρῶν, «ἐν τῇ Πόλει περιεπόλεψε, θαρρύνων ἀπανταχοῦ τοὺς στρατιώτας καὶ στοχαζόμενος τὰς βίβλας καὶ ἐρευνῶν τοὺς παραλειπομένους». Κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος ὁ Μεγαδουξ εἶχε τὴν εὐθύνην ἐπὶ πλέον τῆς βασιλικῆς πύλης καὶ μὲ ἓνα ἐφεδρικὸν σῶμα εὕρισκετο κοντὰ καὶ ὀπίσω τῶν χερσαίων τειχῶν.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πόλεως, ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς θὰ ἔχη τὸ θάρρος νὰ εἰπῆ εἰς τὸν Μωάμεθ: «Κύριε, οὐκ εἶχομεν τόσων ἡμεῖς ἐξουσίαν τοῦ διδόναι σε τὴν Πόλιν, οὐδὲ βασιλεὺς αὐτός». Ἀπάντησις, ἡ ὁποία παραπέμπει εἰς τὴν ἀνάλογον ἀπάντησιν τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου: «οὔτ' ἐμόν ἐστιν οὔτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ».

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, μὲ τὸν ἔφηβον υἱόν του καὶ τὸν γαμβρόν του Κατακουζηνὸν θὰ καταστοῦν οἱ πρῶτοι Νεομάρτυρες. Διότι δὲν θὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὶς ὀρέξεις τοῦ Μωάμεθ.

Καὶ αὐτὰ τὰ καταγράφει ὁ φιλενωτικὸς Δούκας.

* * *

ΔΥΣΤΥΧΩΣ, κυριαρχεῖ ἀκόμη ἡ ἄποψις, ὅτι ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς ἦταν φιλότουρκος, καθὼς καὶ ἄλλαι ἐναντίον του κατηγορεῖται. Τοῦτο ὀφείλεται στὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σφραντζῆ νόθου ἱστορίας (Chronicon majus), ὁ ὁποῖος δὲν φεῖδεται λοιδοριῶν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του εἰς τὴν Βυζαντινὴν Διοίκησιν. Τόση εἶναι ἡ ἐκδικητικότης του, ὥστε οὔτε κἂν ἀναφέρῃ τὸ

Λουκᾶς Νοταρᾶς. Βυζαντινὸς ἀξιωματοῦχος, ὁ τελευταῖος «Μέγας Δούξ» (Ἀρχιναύαρχος) τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Χαλκογραφία (Ἀθήνα, Μουσεῖο Μπενάκη).

μαρτύριον τοῦ Νοταρᾶ. Ὁ γνήσιος Σφραντζῆς (Chronicon minus) βεβαίως δὲν παρέχει αὐτὴν τὴν μορφήν. Δυστυχῶς αὐτὴ ἡ ἀποφίς τοῦ νόθου Σφραντζῆ ἐπεβίωσε –ἄλλωστε ἐξυπηρετεῖ ὀρισμένην ἰδεολογίαν καὶ πολιτικὴν σκοπιμότητα– καὶ μολύνει καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ καὶ τὴν θυσίαν του.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηνωτικοὶ Μοναχοὶ καὶ Κληρικοὶ ἐπολέμησαν ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων Ἐνωτικῶν καὶ τῶν Λατίνων. Ἐνα σῶμα ἐπτακοσίων ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροὶ Μοναχοί, εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς Πόλεως ὡς ἐφεδρικὸν σῶμα ὑπὸ τοὺς Δημήτριον Κατακουζηνόν, τὸν γαμβρόν του Νικηφόρον Παλαιολόγον, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ κατόπιν Πατριάρχου Γενναδίου Θεόδωρον Σοφιανόν. Κατὰ μῆκος τμήματος τῶν θαλασσιῶν τειχῶν εἶχαν τοποθετηθῆ Μοναχοί, οἱ ὅποιοι καὶ ἀπέκρουαν τὶς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων.

Δὲν ὑπῆρξαν λοιπὸν σύμμαχοι τῶν Τούρκων ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς καὶ οἱ Ἀθηνωτικοί. Οἱ Ἀθηνωτικοὶ ἦσαν κατὰ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν Πάπαν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν φιλότουρκοι. Καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἀλώσεως ἔμειναν εἰς τὴν Πόλιν καὶ τὴν ὑπερήσπισαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ δὲν ἐζήτησαν καταφύγιον ἄλλοῦ. Γι' αὐτὸ παραμένει ὁ θαυμασμὸς μας καὶ ὁ σεβασμὸς μας τόσον γιὰ τὴν ἐμμονὴν των εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Πίστιν, ὅσον καὶ γιὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν θυσίαν ποὺ ἐπέδειξαν εἰς τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Πόλεως.

(*) Ἐφημερ. «Ἑστία», 9.6.2006, σελ. 4. Ἐπιμέλ. ἡμετ.